הלכות ומנהגי

ערב פסח

שחל להיות

בשבת

[illegible] מש"ע ואחרונים , ע"י

חיים אליעזר הירדארף .

נדפס

פעה"ק **ירושלם** תובב"א

שנת תרמ"ג לפ"ק

— בדפוס ר' יצחק ב"ר צבי ז"ל גאשצינני נ"י —

4 x/

הלכות ומנהגי

ערב פסח

שחל להיות

בשבת

מלוקט מש"ע ואחרונים , ע"י

חיים אליעזר הויזדארף .

נדפס

פעה"ק **ירושלים** תובב"א

שנת תרמ"ג לפ"ק

— בדפוס ר' יצחק ב"ר צבי ז"ל גאשציננו נ"י —

הלכות חדש ניסן בסי' תכ"ט — ובכלל שאין מתענים בכל החדש לבד משלשה ימים שיש בהם להתענות והמה א' דר"ח שבו מתו בני אהרן . ועשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר . בכ"ו בו מת יהושע בן נון . ולזה חתן בימי חופתו אף שבכל ר"ח אין מתענה בר"ח ניסן מתענה מפני שהוא תענית לצדיקים . ואותן הנוהגים להתענות בכל ער"ח אבל בער"ח אייר אין מתענים . והמקדימין להתענות באדר כתב הרב חמ"י כי שגו בחוזה חדא שהרי כ' הפוסקים דהתלמידים הנוהגים להתענות בה"ב כל השנה מפני ח"ה גם בחדש ניסן מתענין דאין לבטל אותה התעניות מפני מה שהקריבו הנשיאים ועשו יו"ט כ"ש וק"ו שיתענו אחר הפסח תענית ער"ח שקבלו ע"ע לחיוב כה"ב ועוד כי הואיל ומטעם חסרון הלבנה הוא התענית איך יתענו על חסרונה העתידה והוא מנהג בורות עכ"ל . ובעה"ק ירושלם א"כ להתענות בער"ח אייר וגם אין מקדימין באדר . כ' בס' "מועד דוד" בשם הרב תקון יששכר שבר"ח ניסן אין ראוי לישבע ואם ישבע אפי' באמת לא ישלים שנתו . ואני שמעתי ג"כ בא' בניסן וכל המשביע חבירו בו' בניסן אם ישבע לשקר ימות גם המשביע ע"כ — מנהג חסידים לצאת אל הגנות בימי ניסן לברך ברכת האילנות (החמ"י) כמבואר בש"ע או"ח סי' רכ"ו היוצא בימי ניסן ורואה אילנו' שמוציאין פרח אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם ואינו מברך אלא פעם אחת בשנה . ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד ע"כ . וניסן לאו דוקא אלא ה"ה אם ראה באדר אילנות פורחות (הרב לידה לדרך) והמדקדקים מקפידים שיהיה בניסן דוקא . ויהי' ב' אילנות (מורה לאצבע .

הלכות ומנהגי

ערב פסח שח״ל בשבת

א הבכורים — ואבי הבכורים הקטנים — מתענין 1) ביום ה׳ 2) שהוא י״ב ניסן (ש״ע סי׳ ת״ע בסג״ה) . [ואם קשה עליהם התענית ולהם לבדוק חדרים הרבה , טוב שיטעמו מידי קודם הבדיקה כדי שיבדקו יפה] (מהרי״ל ופ״ג) :

ב בודקין החמץ בתחלת ליל י״ג בברכה 3) ומבטלין אחר הבדיקה כשאר שנים 4) (ש״ע סי׳ תמ״ד וע״ז בס סק״ז) :

מותר

---

1) מנהג התענית הזה עפ״י מסכת סופרים ונזכר בירוש׳ בפ׳ ערבי פסחים ר׳ לא אכל — בע״פ כל היום — לא חמץ ולא מצה , לא מצה מן הדא דר״ל וכו׳ אלא בגין דהוא בכור וכו׳ ואשתרבובי אשתרבב האי מנהג להתענות הבכורים בכל תפוצות ישראל וקבעוה חובה (ברכ״י) . ויש נוהגין לפדות הבכורו׳ — ר״ל בצדקה — כמו שפדאן הקב״ה במצרים (ד״מ בבס הכל בו) :

2) ומוהר״ם פוריאניציאל בתשובותיו כ״י סי׳ ע״א כתב דמתענים ביום ששי והביא ראיות לדבריו וכתב שכן כתב רבינו מנחם לבית מאיר (ברכ״י) ואנו אין נוהגין כן . ולענין להקל בסעודת מצוה תליא במנהגא , וראיתי בישועת יעקב שכתב שיותר יש להחמיר כשחל ע״פ בשבת שאז מתענים ביום ה׳ דהא יכולים לאכול הסע״מ בלילה ע״ש :

3) ואם שכח לברך עד שסיים בדיקתו , דעת הט״ז והמג״א בסי׳ תל״ב שחוזר ומברך בשעת שריפת החמץ , וצל״ע אם גם הכא הדין כן דלכאורה יש לחלק עי״ש :

4) נוסח הברכה והביטול בלילה וביום נדפסים בכל הסידורים וההגדות , וטוב ללמד לעמי הארץ שאינם מבינים בלה״ק או אשה המבטלת שיאמרו אחר נוסח כל חמירא וכו׳ בלשון אשר יבינו, ובלשון לע״ז יאמרו בזה״ל : „אללער חמץ זויער טייג אונד געזויערטע בראד וועלכעס זיך אין מיין אייגענטהום בעפינדעט , זאלל אללעס ניכט פארהאנדען געאכטעט אונד דער שטויב דער ערדע גלייך געהאלטען זיין״, ולפחות יהיה יודע ענין הביטול שמפקיר חמצו דאם לא לא יצא (ח״י ותתרוגים) :

ג מותר לעשות מלאכה בע"ש זה כל היום 1) [היינו עד מנחה קטנה] ואין נוהגין בזה להחמיר (כס"ג) . וי"א שהרוצה להחמיר על עצמו יחמיר 2) (מסרי"ל) :

ד מבערין 3) הכל לפני השבת ושורפין החמץ ביום ער"ש קודם חצות

---

1) ואין דינו כערב פסח שאסור במלאכה — מחצות בכל מקום, וקודם חצות במקום שנהגו — וטעם האיסור הובא בתוס' בר"פ מש"נ — וכן הסכמת רוב הפוסקים — מהירושלמי, מפני שמחצית הוא זמן הקרבת הקרבן פסח וילפינן מקרא שם שאינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב, ואף דחגיג' זמנה כל היום אין לאסור בשביל זה במלאכה גם קודם חצות הואיל ולצורך פסח קאתי, וסיים התוס' שמשמע דמדאורייתא אסור . ורש"י פי' שם הטעם כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותיקון המצה לצורך הלילה וכו' ולפי"ז אינו אלא מדרבנן . ועוד נפקא מינה בין הטעמים הנ"ל דלדעת רש"י כשחל ע"פ בשבת אסור לעשות מלאכה בע"ש כיון שאז זמן הביעור ותיקון המצה . ולטעם הירושלמי מותר, דזמן הקרבת הפסח הוא בשבת . אבל הח"י כתב בסוף דבריו בענין זה וז"ל : „ובאמת נלענ"ד דאין כאן מחלוקת כלל בטעם רש"י והירושלמי וכו' אלא דרש"י פי' להדיא טעמו אמקום שנהגו איסור כל היום פיר"ש טעם זה, אבל הא דמחצות אסור לכ"ע ומשמתינן אותו הוא ע"כ מטעם הירושלמי ע"כ משמתינן העושה מלאכה" ע"כ . וגם המהרש"א כתב ע"ד התוס' בד"ה ומשמע התם דמדאורייתא אסור וכו' ותלמודא דידן נמי מצי סבר האי טעמא וכו' ע"ש . ולפי"ז לא הבנתי סוגית הגמרא בריש פסחים דף ב' ע"ב הכי קאמר אמינא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמץ דאורייתא וכו' דהא גם עשיית מלאכה אסור מדאורייתא . ועיין בפירש"י ד"ה ואידך אבל איסור זה כולו דרבנן וכו' ול"ל דפשיטא ליה דבדליכא פסח איירי א"כ קשה על קצת מהראשונים דס"ל דבזמה"ז אין איסור בע"פ במלאכה אלא כשאר עיו"ט . ולענ"ד מוכרח מזה כמו שכתב הר"ן דגם לפי הירושלמי רק מדרבנן אסור וקרא אסמכתא בעלמא ועי"ש ובפ"מ על הירושלמי ובתוס' חגיגה י"ז וצ"ע :

2) ומ"מ לא יראה עצמו בפני ב"א שהוא בטל, מפני המחלוקת (כמו בסי' תס"ח) :

3) אם מוכר חמצו לנכרי בע"ש בשטר מכירה שנוהגים לכתוב משך זמן

הצות כמו בכל ע"פ, ואין צריך לבטל בשעת השריפה 1) (ס"ע סס ומג"א סק"ג) :

ה ומשיירין לחם המץ רק כדי מזון שני סעודות לצורך השבת (סס) :

ו מצת מצוה לשין ואופין בער"ש אחר שש שעות ומחצה 2) (סס תו"ה וט"ז ומג"א) :

ז גם בח"ל יהיה זהיר כל אחד בע"ש זה להזכיר 3)—4) את אשתו

השכרת הבית המונח שם החמץ יוסיף יום אחד מכאשתקד דהיינו בא"י יכתוב על משך תשעה ימים ובחו"ל עשרה ומובן :

1) כמו בשאר שנים כמ"ש לעיל סי' תל"ד ס"ב דשאני הכא דחוזר וזוכה בפת שמשייר לב' סעודות שהם לצורך השבת ויש לחוש שמא ישאר ממנו בבית ויעבור עליו כמו שנתבאר לעיל סימן הנז' הטעם דלא סגי בביטול הלילה (לבוש) אלא ביום השבת יבטלנו כמבואר להלן אות כ"א :

2) והאחרונים בשם הרוקח כתבו בשבע ומחצה, ואין צריך לבטל הפרורין והבצק הנדבק בכלים בשעת לישה ועריכה כמש"ש :

3) בכנ"י ס"ס כ"ג כתב שבשנת תפ"ז חל ע"פ בשבת והדרשתי בשבת שלפניו שלשבת הבאה יזהיר כל אחד לאשתו ליקח חלה, כי הטעם שאין אנו נוהגין לעשות האמור במשנה פ' במה מדליקין שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' עשרתם וכו' משום דחלת חו"ל יש לה תקנה שאוכל ומשייר ואח"כ מפריש חלה, משא"כ בע"פ שחל בשבת אין תקנה עי"ש :

4) ואם שכח להפריש חלה ונזכר בשבת כתב המג"א בהלכות יו"ט סי' תק"ו וז"ל: „וממילא בע"פ שחל בשבת ושכח להפריש חלה בע"ש מהלחם חמץ שאפה לשבת אסור לאכול ממנו דהא יצטרך לבער החמץ וא"כ נמצא אכל טבלים למפרע ח"ו, וא"ל כיון שא"א לאכול ממנו בלא הפרשה מותר להפריש בשבת דהא חלת א"י ג"כ אסור לאכול ממנו בלא הפרשה ואפילו הכי אסור להפריש ביו"ט לכן נ"ל דאין לו תקנה" ע"כ — ר"ל ויתננה הכל לנכרי — ורבים מהפוסקים חולקים עליו בדין זה וז"ל הקרבן נתנאל בפ"ק דביצה: ולא נהירי פסק מג"א דכדאי הם הפוסקים שפסקו לקולא להפריש חלה בשבת וליתנה לכהן קטן או לגדול שטבל לקריו ואף לכהן טמא שיוכל לבטלה ברוב

אשתו להפריש הלה מהלהם אשר אפה לשבת וכן מהמצות 1) :

ח צריך לצלות הזרוע 2) והביצה [לצורך הקערה בליל יו"ט] 3) מבע"ש (מג"א) :

ט יכין 4) עצמו לקראת שבת בבגדים נאים, ויהי' שלחנו ערוך ומטתו מוצעת כדרכו, ואוכלין סעודה אחת בליל שב"ק :

משכימין

(ועיין במג"א סי' ס"ג שכתב שאסור לבטל איסור לכתחלה בשבת משום מתקן. והקשה שם הדג"מ ובמחה"ש הא בלאו הכי אין מבטלין איסור לכתחלה אפי' איסור דרבנן לדעת הרמ"א ביו"ד סי' צ"ט עי"ש. ואולי י"ל דכונת המג"א באופן כזה בחלת חו"ל דמותר לערב ורק משום איסור תיקון נגעו בה) ואי ליכא כהן אוכל והולך וישייר פחות מכזית — וזהו הפרשתה — ויכפה עליו כלי עד מוצאי יו"ט כמו שאר חמץ שנשאר אם אין לו נכרי בסי' תמ"ד סק"ה וכו' עי"ש ובנתיב חיים ובשו"ת פ"מ ובשאילות יעב"ץ ובחדושי רעק"א [שכולם הסכימו לדעה זו. ובכ"ז לא אדע אם נוהגין הרבנים המורים דזמנינו להקל נגד המג"א במקום שאר פוס' והמחמיר תע"ב ובפרט אם אפשר למצוא לו פת אחר, ולא יבטל מעונג שבת] וכל האמור הוא רק בחו"ל, אבל בא"י לכ"ע אין לו תקנה ויתננה הכל לנכרי. ואם הפריש הלה מע"ש ושכח לשורפה וליכא כ"ק או בא"י כופה עליו כלי עד מוציו"ט ומבערו [עי' פמ"ג די"ל דגם כפיית כלי ל"צ דבדילי אינשי מיניה כהקדש עי"ש] :

1) דלכתחילה גם חלת חו"ל צריך להפריש מן המוקף ובפרט בשני עסות מחולקים כמבואר ביו"ד סי' שכ"ג בהג"ה ועי' בסי' תנ"ז ובמג"א וט"ז :

2) ואע"ג דשני התבשילין אלו באים לזכר חגיגה ופסח, וחגיגה אינו דוחה שבת מ"מ לא חלקו ואדרבה כשידקדקו בזה נראה כאוכלין קדשים בחוץ (הרר"פ) :

3) אם שכח, יכול לצלותה בליל יו"ט ע"ד לאכלה למחר דאין אוכלין צלי בלילי פסחים, ובחו"ל יעשה כן בסדר ליל שני ויצלה עוד אחרת ויאכלה למחר, אך יהיה זהיר שלא יניח מיו"ט ראשון לשני וכן מיו"ט שני לחול :

4) כתבתי זה ע"פ מה שראיתי בספר ק"ס וז"ל : יש ליזהר לנשים שמכבסין כל כרים וכסתות וכלי הבית והמנורות והשלחנות ומצניעין אותן לליל פסח ואין נותנין יקר לבעליהן בשבת הגדול לשכב בתענוג מצוה של שבת וג"כ אינן מניחות להדליק נר במנורות הנקיות ומדליקין בכלי חרש וזה ביזוי

י משכימין 1) לתפלת שחרית ואומרים אותה קצת במרוצה כדי שלא יבואו לידי חשש איסור חמץ (כנה"ג ופ"ח):

יא נוהגין 2) להפטיר בהפטרה במלאכי וערבה וגו' 3):

יב ממהרין לאכילת סעודת שחרית בכל מאי דאפשר כדי שיגמור סעודתו קודם שליש היום [דרך משל אם היום ט"ו שעות אוכלין עד תחילת שעה ששית ומחשבין מעלות השחר עד צאת הכוכבים] (מג"א סי' תמ"ג סק"ג):

יג יפסיק 4) באמצע סעודתו ויברך בהמ"ז ויקום וילך מעט בינתיים

שבת ח"ו וחוששני שמבזות בשבת הגדול מכל שבתות השנה, וכמו שכן חרה אפו בזה הרב חמ"י ז"ל:

1) אף שבשאר ימות השנה מאחרין מעט לבוא לבהכ"נ מבחול כמ"ש בש"ע סי' רפ"ה בהג"ה:

2) טעם להמנהג כתב בהלבוש סי' תמ"ד וז"ל: ויש מפטירין וערבה אע"פ שלא חל בע"פ, וי"א שאין מפטירין וערבה אלא כשחל שבת הגדול בע"פ. ונ"ל טעמא דמפטירין וערבה בכל שבה"ג משום דכתיב בה הנה אנכי שולח לכם את אליהו וגו' שהוא דומה לבשורת משה הגאולה במצרים והוי מעין המאורע בכל שבה"ג. ואותם שאין מפטירין וערבה אלא כשחל שבה"ג בע"פ טעמא אחריתי הוא משום דכתיב בה בביעור את המעשר לבית האוצר וגו' דהיינו ביעור המעשר בשנה הרביעית דשמטה וזמן הביעור לא היה אלא בע"פ כמו שפי' רש"י בפי' החומש בפרשת הביעור כי תכלה לעשר בפרשת כי תבא והוא משנה עכ"ל (כפ"ה דמע"ש בערב יו"ט הראשון של פסח. ועי' תוי"ט שם דגרסת הרמב"ם ערב יו"ט אחרון):

3) ובשבת הגדול דעלמא מפטירין מענינו של פרשה. אבל בעיה"ק ירושלם בכל קהלות אשכנזים פרושים — אשר מנהגי הגר"א ז"ל קודש לנו — מהפכין הסדר דהיינו שבשאר שבה"ג מפטירין וערבה, וכשחל בע"פ מפטירין מענינא דפרשה:

4) כן נכון לעשות כדי לקיים דברי האומרים דסעודה שלישית צריך לעשותה בע"ש דוקא, ובזמנה שהוא אחר המנחה א"א לאכול לא חמץ [כמבואר

בינתיים, ותומ"י יטול ידיו שנית ויברך ברכת המזון ויסעוד (מג"א סי' תמ"ד):

יד אסור 1) לאכול מצה שיוצאין בה בלילה כל 2) יום השבת (סס תע"א בהג"ה):

טו אין מבשלין 3) לשבת זו דייסא [והם שעורים או חטים הכתושין] וביוצא בו [כגון מולייתא הנקרא לאָקשין-קוגעל] ואין

בסי' תמ"ג שאחר חצות מדאורייתא אסור] ולא מצה [כמבואר בסימן תע"א ס"ב בהג"ה] לכן יחלק סעודתו לשנים די"א דדיעבד יצא ידי סעודה שלישית גם קודם זמן מנחה, ומ"מ לא יבטלה בעיקר זמנה אחר המנחה בפירות או בבוד"ג כמ"ש להלן אות כ"ב:

1) בירושלמי א"ל כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו, והטעם שמדמה לארוסתו כתב הלבוש דכמו מי שבועל ארוסתו מראה גודל תאותו שאינו יכול להמתין עד שמכנים לחופה שמברכין ז' ברכות כן האוכל מצה בערב פסח מראה רעבתנותו שלא יכול להמתין עד הלילה באכילת המצה שמברכין ז' ברכות, והז' ברכות הן לפי מנהג אשכנזים שמברכין על כל כוס וכוס: יין, קדוש, ואשר גאלנו, יין, ענט"י, המוציא, ואכילת מצה. — (יש לי להסתפק אם אירע לו אונס שלא אכל סעודת שבת עד אחר חצי היום, ואולי גם כשאכל רק שנזכר שלא הפריש חלה ונמצא אכל טבל ולא יצא דהוא מצוה הבאה בעבירה — והוא במקום שאין לו שום פת אלא מצה שיוצאין בה בלילה — אם החיוב שמחויב לאכול פת בשבת — שמשמע מדברי המג"א בסי' רנ"ד שהוא דאורייתא וכן נראה בהר"ן בפ"ב דסוכה שהקשה ל"ל קרא דבערב תאכלו מצות תיפוק ליה דמחויב לאכול פת — דוחה האיסור דרבנן לאכול מצה בע"פ, וכמו שהתירו רדית הפת בשבת בסי' הנז', או שנאמר לדברי הרוקח שכתב דבערב תאכלו מצות לאו הבא מכלל עשה שבכל היום אסור. והפ"ח כתב שזה אינו אלא אסמכתא בעלמא וכן משמע. ומ"מ צ"ע בזה דהא בשב ואל תעשה העמידו דבריהם במקום כרת, ועיין יבמות דף צ' בפירוש רש"י ז"ל):

2) אבל בער"ש ובליל שבת נראה דמותר (עיין מג"א) אבל המנהג שלא לאכול מצה מר"ח ניסן, ויש נוהגין מר"ה:

3) וטוב לבשל בקדירות חדשים [אף אם אינו מבשל מאכלי חמץ] (מג"א):

ואין עושין פת הצנומה בקערה (ס"ע סס) [כי החמץ נדבק בהקדירות ויצטרך הדחה אחר האכילה בשבת] :

טז ואם עבר ובשל והמאכל דבוק בקדירה וא"א לקנחו באצבעו או ע"י נכרי 1) יש להדיחו מעט להעביר החמץ 2) (סס בסג"ס) :

יז אחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית [כבר נתבאר למעלה שסוף זמן אכילת חמץ הוא עד שליש היום] ינער המפה 3) ויקנח הקערות באצבעו 4) [היטב שלא ישאר בהם כלום] ויטמנם מן העין עם שאר כלי חמץ (ס"ע סס) :

יח ואם נשאר לו פת יכול ליתנו לנכרי [ובלבד שלא יתן לתוך ידו ממש] על מנת [ר"ל שיתן לו סתם ולא יאמר לו להוציאם לרה"ר] שלא לצאת בו לרשות הרבים דרך הערמה ודבר מועט 5) (סס) :

יט מכבדין הבית ע"י נכרי, ואם אין שם נכרי יכבד ישראל בשינוי בגד [או בכנף אווז ובמטלית] (מהרי"ו) :

אם

---

1) פירש א"ג דאסור להדיח כלים בשבת אם אין צורך להם, הכא מותר כדי להעביר החמץ. עיין סי' שכ"ג וסי' תנ"ט (מג"א סק"ז) ועי' תוס' פסחים דף ו' ע"ב ד"ה וכופה עליו כלי :

2) אך יזהר שלא ידיח בסדין וכדומה שלא יבא לידי חלול שבת :

3) שהפרורין נדרסים וגם אין בהם שיעור ובטלים (מג"א) :

4) וישליך הקינוח לאיבוד כדי שיתבער וידרס ברגלי' ואינו צריך להוציא המפה והכלי חמץ מרשותו (לבוש) :

5) פי' שבכל פעם נותן לו מעט, אבל הרבה בב"א אסור דמוכחא מילתא שנותן לו להוציאם. ובעיר המוקפת מחיצה ומעורבת שרי ליתן לו אפי' הרבה אלא דצריך שלא יוציאנו חוץ לתחום (מג"א וט"ז) :

כ אם נשאר חמץ אחר שאכלו [ואין נכרי שיתננו לו] מבטלו וכופה 1) עליו כלי עד מוצאי יו"ט ומבערו 2) (שם) :

כא אעפ"י שלא נשאר חמץ בבית אחר סעודת שחרית צריך לבטל החמץ בדרך שהוא מבטל בחול 3) (ש"ע שם) :

כב אם שכח למכור חמצו ש"ש לו בחדר מיוחד ונזכר קודם זמן איסורו או לפחות מעט יותר משעה אחת קודם חצות (מג"א סי' תמ"ג) צריך לתת בשבת במתנה לנכרי החדר עם מסירת המפתח, ואם מפחד שלא יחזור לו הנכרי יכול למוכרו מכירה גמורה 4) (ח"י סי' תמ"ד) :

הדרשה

1) נלענ"ד דכופה עליו כלי האמור כאן הוא לאו דוקא [כמו בסי' תמ"א סק"ה דהתם אסור לטלטלו משום מוקצה לכן שייך הלשון וכופין עליו כלי ר"ל במקום שמצאו, אבל הכא בשעה דמבטלו עדיין מותר בהנאה וכן גם לטלטלו] וכונתו להצניעו היטב שלא יצטרך בדיקה אחריו כמבואר בסי' תל"ד סק"א. ובחידושי רעק"א הקשה למה לא התירו להשליכו לבית הכסא כיון דמותר לטלטלו עי"ש. וכן פסק בספר חיי אדם וז"ל: ונ"ל דודאי מותר ג"כ להאכיל לבהמה ולהשליכו לביהכ"ס דבזה ג"כ מבער החמץ ע"כ. ואולי א"ל דהש"ע איירי גם בעומד בסוף הזמן ואין לו פנאי לעמוד לראות באכילת הבהמה שלא יצניעו ממנו (עיין סי' תנ"ג ס"ח) ולביהכ"ס לא התירו להשליך משום ביזוי אוכלין (עיין במג"א סי' תמ"ו סק"ג) :

2) לענין הברכה בשעה שמבערו במוצ"ש פסק המג"א בסי' תמ"ו — וכן הסכימו האחרונים — דהמוצא חמץ בפסח צריך לברך ומשמע דאין שום נ"מ בין דינים אלו דגם התם מיירי שכבר ביטלו עי"ש. אבן בסי' תל"ה סק"ב הניח דין זה בצ"ע. ובברכ"י כתב בשם תשובת דבר משה שא"צ לברך :

3) וסוף זמן הביטול הוא עד סוף שעה חמשית שעות זמניות דהיינו שמחלקין היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים לי"ב שעות. והזריז יקדים עצמו לדבר מצוה :

4) כיון דאינו עושה זאת כ"א להנצל מאיסור חמץ לא הוי כמקח וממכר (שם), ואם ירא שהנכרי יחזיק בחמץ וצריך לכתוב לו שטר על הדמים

כג הדרשה שנוהגין מרביצי התורה לדרוש בשבת הגדול 1) טוב לדרוש אחר תפלת מנחה ולא בשחרית או להקדים בשבת שלפני שבה"ג 2) (כנה"ג ומסרי"ל) :

כד סעודה שלישית אשר זמנה אחר המנחה , ואז אינו יכול לעשותה לא בהמץ ולא במצה אלא במצה עשירה [הנלושה במי פירות] וצריך לעשותה קודם שעה עשירית [דמכאן ואילך אסור לאכול שום פת] :

כה במדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה 3) כדלקמן סי'

[עס"י ש"ו סי"א] בכתב שלהם (פמ"ג) יותר טוב אם אפשר במתנה (נ"ס) :

1) לא אמנע הטוב מהמעיינים בסה"ז להעתיק תרי מילי מעליותא מספר ק"ס בטעם שקוראים „שבת הגדול" וז"ל : ועוד ראיתי טעם אחר דלכתחי' קבעוהו לקרות שבה"ג כדי שידעו בכל דור ודור באיזה שנה לבריאת העולם יצאו אבותינו ממצרים והוא נוטריקון "ש"ב"ת הגדו"ל שנת ב' אלפים ת' מ"ח [מספר הגדול] והוא ע"ד למען תזכור את יום צאתך וכו'. והרב ברכות מים כ' וז"ל : ואני שמעתי מפי מורי הרב כמהר"ש מזרחי ז"ל שהיה אומר משם כמהרי"א זאבי ז"ל עמ"ש בש"ס מסכת שבת כלל גדול אמרו בשבת ופריך שם ג ד ו ל מכלל דאיכא ק ט ן — אם ידוע הוא מחלוקת הקראים שאומרים ממחרת השבת דהיינו שבת בראשית — כונתו על הצדוקים והבייתוסים המוזכר בתלמוד שאמרו אין העומר קרב במוצאי יו"ט אלא במוצאי שבת וכן אין עצרת אלא אחר שבת מפני שבשניהם כתוב בתוה"ק ממחרת השבת בויקרא כ"ג [ועי' במנחות ס"ה מה שהשיבו להם החכמים] ואנו אין לנו אלא דברי רבותינו שאומרים דיו"ט שבת מתקרי משום הכי נהגו ישראל קדושים לקרות קודם פסח „שבת הגדול" להורות דאיכא שבת קטן דהיינו יו"ט ודפח"ח וכעת נדפס בס' אורים גדולים עכ"ל :

2) כי הדרשה צריך להיות להורות להעם הנהגת ועשיית לצורך הפסח וזה א"א בע"פ להזהיר מה שצריך קודם הפסח (פמ"ג) :

3) בפסח , ובשביל ערב פסח זה לא טרחינן ליה להכין מצה עשירה לסעודה שלישית [כן הבין הח"י באפשר בכונת הרמ"א] , אבל מדינא מותר

סי' תס"ב יקיים סעודה שלישית במיני פירות 1) או בבשר ודגים (לבוש הסג"ה שם) :

כו אסור להכין ולסדר 2) המצות על השלחן 3) לצורך הלילה כדרך שעושה בחול , אלא 4) ימתין עד הלילה (ט"ז) או יסדרהו מבע"ש (מהרי"ו) :

כז סדר הקדוש יקנה"ז ומיושב (ש"ע ומג"א סי' תע"ג) :

כח ממהרין מעט באמירת ההגדה ובכל מילי כדי שיוכל לאכול האפיקומן קודם חצות ושלא ישנו התינוקות , דהא צריכין להשהות תוך הלילה טרם שמתחילין בקידוש (מהרי"ל) :

כט בברכת אשר גאלנו יש להפך ולומר תהלה מן הפסחים ואח"כ מן הזבחים 5) (מהרי"ו והסכמת אחרונים) :

מותר

לאכול מצ"ע בע"פ עד חצות בודאי ואף כל היום אם יש בזה צורך קצת . אך בפסח עצמו מחמרינן (נוב"י סכ"ח) :

1) דוקא מבושלים [א"א בסי' רצ"א בשם תשו' דבר משה] , לדעת מג"א יותר טוב בבשר ודגים — אם יש לו — בפירות , והח"י כ' להיפך עי"ש טעמו, ולא יאכל יותר מכזית [או כביצה] כדי שיאכל מצה לתיאבון (פ"ח) :

2) כתב הפמ"ג בסי' תמ"ד אות א' וראיתי דמצת מצוה אסור לטלטל בשבת ע"פ דאסור באכילה מדרבנן בע"פ הוי מוקצה , ושאר מצה יכול ליתן לעופות או לעניים משא"כ זו אינו רוצה כבסי' תמ"ו במג"א אות ג' וע"ש ע"כ :

3) וכן לא יאמר אלך ואישן כדי שאוכל להיות נעור בלילה לעשות הסדר דהכל הוי כמכין משבת ליו"ט (ס"ח הובא בבה"ט סי' ר"צ) :

4) כתב הכנה"ג ונ"ל דה"ה דאין מסדרין השלחן ביום א' של פסח לצורך הלילה דאין יו"ט מכין לחבירו ולא ראיתי נזהרין בזה עכ"ל :

5) דאין חגיגה דוחה שבת, אבל בליל ב' יאמר מן הזבחים וכו' . ובכנ"י כ' דגם בליל א' יאמר מן הזבחים וכו' דקאי ה ש נ ה ה ב א ה

— ב י ר ו ש ל י ם —

סדר מכירת החמץ ונוסח שטר המכירה *)

(**יתן** כל חמצו או תערובת חמץ שמחויב לבערו לתוך החדר מיוחד וימכרנו לנכרי מכירה גמורה והלוטה לעולם בלא שום הערמה ותנאי כלל, והחדר אשר בו מונח החמץ ישכיר לו עד עבור ימי הפסח ויקבל ממנו ערבון 1) [דראַנגאַבע] ויכתוב לו שטר מכירה ע"ז בפרטות כל החמץ ובכמה מכר לו ובכמה השכיר החדר ושם הקונה, וכל מה שכתוב בשטר ידבר עמו גם בעל פה כמבואר להלן):

ובזה יהיה סדר המכירה 2) — היהודי יקח פרוטה או יותר מהנכרי, וכן יאמר לו בשעת קבלת המעות:

„ﭏיך פערמיטהע ﭏיהנען דיעזעס לימער ﭏויף איין 3) מﭏנﭏטע פיר דיﭏ סומע (כך וכך) ﭏויך פערקויף ﭏיך ﭏיהנען ﭏללע דיﭏ זיך דﭏרין בעפינדליכען רﭏהען ﭏונד געקﭏכטען עססען ספייזע ﭏונד געטרענקע לו ﭏיהרעס רעכט מעסיגען ﭏונבעשרענקטען ﭏייגענ-טהומס פיר דיﭏ סומע (כך וכך) (וﭏם יש לו תבוﭏה ﭏו יין שרף ﭏו שﭏר דברים ממיני חמץ במקומות ﭏחרים יﭏמר לו ג"כ שמוכר לו כל התבוﭏה שלו שבעדה פלוני ﭏו יין שרף וכן שﭏר דברים שבמקום פלוני בעד כך פלוני) ﭏונד ﭏיך נעהמע דיעזעס געלד דﭏס זיﭏ מיר יעלט געבען לו דיעזעס ליעל דﭏס ﭏיך ﭏיהנען ﭏבערוועסענטעס לימער ﭏוס דיזען בעטרﭏג ﭏויף איין מﭏנﭏטע פערמיטהע ﭏונד היערמיט

---

*) למען יהיה ספרי זה דבר השוה גם לכל השנים הבע"ל קבצתי בתחלתו קצת הלכות לחדש ניסן, והוספתי בו סדר הנוכחי. (המו"ל)

1) ושאר המעות יזקוף עליו במלוה עד אחר הפסח:

2) כלשון וסדר הזה נדפס בספר שיבת ציון בשם אביו רבינו הגאון מחבר ס' נודע ביהודא זצלה"ה וכתב שם שהוא המובחר שבדרכי המכירה:

3) זהו כשמוכר בע"פ, וכשחל ע"פ בשבת שמוכר בער"ש יאמר לו: „צעהן" וכן בכתיבת השטר לקמן כמובן:

היערמיט דיזעס צימער אלזא גלייך מיט אללעס מיטהונגס רעכט אן איהנען איבערגעבע אונד קראפט דעס געמיטהעטען אייגענ-טהומס רעכטעס דיזעס צימערס ערווערבען זיא זיך אויך דאס אייגענטהום דער פאן מיר אן איהנען פערקויפטען (תבואה ווי"ב) אונד אללען אן איהנען פערקויפטען זא וואהל ראהען אללעס אויך געקאכטען עססען שפייזע אונד געטרענקע וויא אבענערוועהנטע איזט דען איבעררעסטע דעס קויף שיללינגס אונד דען צינס אבער פערבלייבען זיא מיר שולדיג אלס בעטראג פאן (כך וכך) דען זיא מיר אן (יום פלוני צו בעצאהלען שולדיג זינד . דאך האפטעט דיזע שולד ניכט הערגעשטאלט אויף איהנען דאס דיזע היער אבען געמעלדעטען פערקויפטען שפייזע אונד געטרענקע אלס איין פפאנד איבער דיזער שולד אנגעזעהן ווערדען זאל . אונד דאהער פאן יעצט אן אויך אללע געפאהר דערזעלבען אויף איהנען אונד ניכט אויף מיר איזט":

וזה נוסח שטר המכירה:

„בעצייגע היר מיט מיינער אונטערשריפט דאס איך אן הא"י (פלוני) דאס צימער (פלוני) אויף ניין נאך איינאנדער פאלגענדע טאגע פאן הייטע אן פערמיטהעט האבע אונד האבע אויך אללע אין דיזעם צימער בעפינדליכען צום גענוס מויגליכען זא וואהל ראהען אלס אויך געקאכטען שפייזע אונד געטרענקען אן דענ-זעלבען רעכט מעסיג פערקויפט אונד האבע פאן דעס אבען בענאננטען קויפער (סך פלוני) צור דראנגאבע ערהאלטען אונד האבע מיט דעמזעלבען ביים עמפאנג דיזער דראנגאבע פעראב-רעדעט דאס מיט דיזעם (סך פלוני) דען איך פאן איהם יעצט ערהאלטען האבע איהם זא וואהל דאס צימער צו זיינעם אוס-בעשרענקטען געברויך אויף ניין דורך איינאנדער פאלגענדע טאגע פאן הייטע אן פערמיטהעט איזט . אונד זיך קראפט דעססען

אויך דאס אייגענטהום אללער דארין בעפינדליכען ראהען אונד געקאכטע שפייזע אונד געטרענקע (וכל הנזכר למעלה) דיא איך איהם צו זיין אייגענטהום היעמיט איבערגעבע בעסטען רעכטעס פארם ערווירבט . פערנער דאס קראפט דער בעזיצנעהמונג דיזעס צימער אויך אללע דארין בעפינדליכע אבען ערוועהנטען שפייזע אונד געטרענקע אלס זיין אייגענטהום אן איהן איבערגעגעבען . אויך האבע איך אן אבענערוועהנטען קייפער קראפט זיינעס בעזיטצונגסרעכטעס דאס אין איהם פערמיטהעטען צימערס אויך אללעס געטריידע דאס איך אויף דעם פעלדע האבע ניכט מינדער דען בראנדוויין דען איך (במקום פלוני) האבע צו זיינעם אייגענטהום פערקויפט . צו מעהרערער בעקרעפטיגונג געבבע איך אן אבענערוועהנטען קייפער געגענווערטיגענקויף קאנטראקטע דאמיט ער מיט עמפפאנג דיזעס קויף קאנטראקטעס אויך דאס מיטהסרעכט דיזעס אפטערסוועהנטען צימערס אונד דאמיט אויך דאס אייגענטהום דער דארין בעפינדליכען אונד אבענער-וועהנטען שפייזע אונד געטרענקע זיך אן אייגנע . לעצטליך אבוואהל דער אבערוועהנטע קייפער מיר דען רעסט געבליבענען קויף שיללינג שולדיג בלייבט אונד (לזמן פלוני) צו בעצאהלען שולדיג איז . דענגאך אבער ערקלערע איך מיך דאס דיזע אללע איהם פערקויפטען שפייזע אונד געטרענקע ניכט פערפענדע בייא מיר זינד אונד דאהער אללע געפאהר דיזע אפפעקטען אויף דעם קייפער אונד ניכט אויף מיר האפטען . אורקונד דעססען האבע איך מיך היר אונטערשריבען . זא געשעהן (במקום פ׳ ובעת פ׳) :

והנה פרטנו שיאמר כל מה שבחדר אוכלין ומשקין ולא כתבנו שיאמר סתם כל מה שבחדר משום שלפעמים יש בחדר ההוא כלי מתכות או כלי זכוכית או כלי חרס מצופים באבר ואם ימכור כ״ז להנכרי ויקנה מהנכרי אחר הפסח יהי׳ צריך טבילה

מדרש . וצריך שיהא המפתח מהחדר שבו החמץ מסור ביד הנכרי ויהיה לו רשות ומהלך בחדר זה בלי עיכוב ויהיה הכל פתוח לנכרי ולא יניח היהודי חותם או רושם או מסגרת שלו על שום דבר והיהודי וב"ב לא יבואו כל ימי הפסח לחדר ההוא כי חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה . ולא ימכור החמץ למי שהיה מתחילה יהודי והחליף דתו , וכמו כן לנכרי שנולד מאשה שהיתה יהודית אף שבשעה שנולד זה כבר היתה כמה שנים בדת אחרת :

לאחר הפסח יתבע מהנכרי שישלם לו החוב , ואם ישיבהו שאין לו כסף יוכל לבקש ממנו שימכור לו החמץ בחזרה :

כותל המערבי

VORSCHRIFTEN
für
EREW PESSACH
am
SCHABBATH.

Herausgegeben von

CHAIM ELIESER HAUSDORFH

in

JERUSALEM.

(zu beziehen durch den Herausgeber).